IL-BIDWI

FOLJU MAHRUG DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Editur. C. Zammit-Marmarà M.B.E.

Nru. 63 IT-TNEJN, IT-2 TA' LULJU, 1945. Nru. 63

WARA L-PACI FL-EWROPA

(R. BIASINI, DIRETTUR TAL-BIEDJA).

FIT-TMIENJA ta' Mejju li għadda—jum għażiż ħafna għalina l-Maltin—b'ferħ mhux żgħir, iċċelebrajna r-Rebħa ta' l-Alleati tagħna fuq l-egħdewwa tagħhom fl-Ewropa. Kullimkien, kulħadd ħass il-bżonn u d-dmir li nirringrazzjaw lill-Mulej għar-rebħa hekk kbira li inkurunat il-bravuri tas-suldati tagħna u kienet ukoll rigal sabiħ għat-tbatijiet tal-poplu fl-art, fl-ajru u fil-baħar.

Il-ferħ tal-poplu kien f'waqtu. Kienu tabilħaqq rebħa tal-ħaqq fuq il-qawwa, kien trijonf tal-ġustizzja li għalih aħna rroddu ħajr lill-Mulej li żejjen l-ispirtu tan-nies ta' l-armati tagħna u tal-mexxejja tagħhom b'dehen kbir li bih ħelsuna minn gwaj kbir li bla dubju konna nsibu ruħna fih kieku t-tmiem ta' din il-gwerra fl-Ewropa kellu jkun xort'oħra.

Iżda m'għandna qatt ninsew li għalkemm din ir-rebħa fl-Ewropa ħalliet lill-Ġappun mingħajr sieħeb, jiġifieri li hu jkollu jkompli jiġġieled waħdu, dan hu għadu qalil, u x-xogħol ta' l-Alleati tagħna ma jkunx komplut sakemm it-tirannija tal-Lvant ma tiġix ukoll imfarrka darba għal dejjem.

L-Alleati tagħna għandhom ukoll xogħol kbir biex isewwu t-taħwid li ħallew il-Ġermaniżi f'bosta pajjiżi li kienu okkupati minnhom, l-iżjed fil-kwistjoni ta' l-ikel, li hi biċċa problema tabilħaqq serja. Kemm hi serja aħna nistgħu naraw mill-kliem ta' Mr.Macbane, il-Ministru Ingliż ta' l-Istat, fil-Konferenza Internazzjonali ta' l-Ikel li saret nhar il-Ħamis, l-14 ta' Ġunju, fejn huwa qal: "Il-Gran Brittanja ma tistax tistrinġi iżjed żaqqha biex tforni l-Ewropa tal-Punent, u l-pajjiżi li ġew meħlusa jinħtiġilhom jagħmlu ħilthom kollha biex jipproduċu l-ikel kollu li jistgħu." Taħditiet oħra magħmulin f'dik il-Konferenza juru illi l-Ewropa għandha problemi mhix żgħar dwar il-ħażniet ta' l-ikel.

Nuqqas ta' l-ikel, l-iżjed f'dawk il-pajjiżi meħlusin minn idejn l-għadu, huwa wieħed mis-sagrifiċċi li jinħtieġ jitħallas tal-Vittorja li kisbu l-Alleati tagħna. Mhux biss l-ikel hu skars iżda l-vapuri li jġorruh mhumiex biżżejjed, u l-faħam li hu meħtieġ għal dawn il-bastimenti inqas ma hu biżżejjed. It-talba għall-ħwejjeġ ta' l-ikel kibret, fil-waqt illi l-produzzjoni tal-laħam, zokkor, ross, xaħmijiet u żjut hija inqas mis-sena l-oħra. Dan li qiegħed ingħid huwa għall-konsum u ħażniet tad-dinja.

Aħna hawn Malta għandna għalfejn nirringrazzjaw lill Ħanin Alla li m'aħniex ħażin, anzi tajbin wisq ħdejn pajjiżi oħra, iżda d-dmir tagħna qiegħed ukoll hemm, u għandna nagħmluh bil-qalb jekk irridu li Alla jgħinna.

Aħna għandna nagħmlu ħiltna kollha biex innaqqsu l-mard minn fuq l-annimali billi nikkurawhom tajjeb, għandna nagħmlu li nistgħu biex inħarsu l-prodotti tar-raba' minn kull xorta ta' mard u mess tad-dud, sakemm hu fil-poter tagħna. Għandna wkoll inħaddmu rasna, u nitolbu l-parir ta' min jaf biex ma nikkultivawx iżżejjed minn ħaġa u nħallu n-nieqes minn oħra, b'mod illi jkun hawn rimi ta' ħaġa u skarsizza ta' oħra. Nagħmlu x'nagħmlu, fuq kollox għandna nevitaw il-ħala u niftakru dejjem fid-diffikultajiet li jinsabu fihom pajjiżi oħra. Niftakru li ħafna mill-ikel li nikkunsmaw aħna qiegħed jinbagħad lilna minn pajjiżi oħra fejn, il-ħażniet ta' l-ikel huma agħar minn tagħna. Fuq kollox m'għandniex nitimgħu lill-annimali l-ikel maħruġ għan—nies.

Aħna nittamaw illi l-Ġappun ma jdumx ma jiġi mirbuħ, u b'hekk naraw id-dinja mill-ġdid fil-paċi u fit-triq ta' ħajja ġdida—ħajja li mħabba fiha mietu tant għadd kbir ta' nies.

IL-BIEDJA F'LULJU

(Editur tal-Propaganda)

Fil-Għalqa

IMĦABBA n-nuqqas tax-xita li kellna x-xitwa li għaddiet, din is-sena, iktar minn snin oħra, il-wiċċ tar-raba' tagħna ma' tul is-sajf jinbidel f'art xagħrija, ħlief fejn ir-raba' huwa saqwi. L-egħlieqi tas-saqwi jibqgħu, għalhekk, iħaddru s-sena kollha.

Ftit xogħol jista' jsir bħalissa fir-raba'. Fejn huwa raba' tafli, bħalma hemm Għawdex u f'xi inħawi ta' Malta, isir il-qlib bil-fiesa wara li jingħata d-demel fil-wiċċ biex jitlesta għall-uċuħ tax-xitwa. Fejn hu ħamri jew moħrar u ħafif, ir-raba' ingħażaq bil-banek. L-art wara l-qlib bil-fiesa u bl-egħżiq għandha titħalla bla ma titwetta sabiex il-ħamrija titrewwaħ u tixxemmex sakemm jasal il-waqt taż-żrigħ jew tat-tahwil.

Minn dan ix-xahar 'il quddiem tinżara' s-silla. Fiż-żrigħ tas-silla l-bidwi jħobb jiżra' żerriegħa li jkollha sentejn żmien billi ż-żerriegħa l-ġdida tbati biex tinbet imħabba fil-ħliefa u fil-qoxra ta' ġewwa li minnhom l-ilma u t-tira ma jinfdux hekk bilġri. Iż-żerriegħa tas-silla tibqa' tajba għaż-żrigħ sa millinqas għaxar snin. Il-bidwi tagħna ġie li meta jkollu jinqeda biż-żerriegħa ġdida, qabel ma jiżragħha, ixarrabha għal xi jumejn jew tlieta u b'hekk il-ħliefa titħerra u ż-żerriegħa tinbet iżjed malajr. Iż-żrigħ tas-silla jsir fil-wiċċ u l-ħamrija tixxattab biex iż-żerriegħa ma tiġrix bir-riħ u bix-xita. Il-bidwi għandu jieħu ħsieb jiżra' żerriegħa li tkun nadifa u bla ħxielef tad-dris li jista' jkun fihom ħafna żrieragħ ta' ħaxix ħażin u tal-mard.

Fil-Ġnien tal-Ħaxix

Bħalissa jistgħu jinżergħu l-ħxejjex tal-ħarifa u tal-bidu tax-xitwa biex jixxettlu, xahar ieħor. Il-ħjar, il-qara' aħmar, il-bittieħ, id-dolliegħ, it-tadam, il-brinġiel, il-bżar, eċċ., għandhom jissaqqew bir-reqqa kollha sabiex jibqgħu jagħtu prodott kontinwu. Ix-xtieli tal-ġdur bikri, pastard

(Jissokta fil-faċċata 2)

IL-BIEDJA F'LULJU

(Jissokta mill-faċċata 1)

u kaboċċi jistgħu jitħawlu sabiex il-prodott tagħhom jilħaq minn Settembru sa Novembru. Bħalissa jistgħu jinżergħu l-bisbies, il-kurrat u n-nevew biex jilħqu għad-dħul ix-xitwa. Il-pastard, il-kaboċċi tas-saqwi u l-kaboċċi ż-żgħira taz-zokk (Brussels Sprouts) jistgħu jinżergħu fi ħmiemel sabiex imbagħad jitħawlu minn Settembru sa Ottubru u tista' wkoll tinżara' kull xahar xi ħammiela ħass u spinaċi. Għin lix-xitel kollu bis-Sulfat ta' l-Ammonja.

Fil-Ġnien tas-Siġar.

L-frott bikri tas-sajf qiegħed isajjar u l-ġennien għandu jieħu ħsieb jaqta' u jeqred il-frott kollu mimsus bid-dubbiena tal-frott. Il-lanġas u frott ieħor li sajjar sa Ġunju ma tantx jistgħu jimtessu minn dan id-dudu, iżda minn dan ix-xahar 'il quddiem qajla ebda frott, ħlief l-għeneb, rummien, banana u bittieħ, jistgħu jeħilsu għalkollox mill-mess tad-dubbiena tal-frott u għalhekk wieħed jagħmel tajjeb li kieku iqartas il-frott fil-boroż tax-xoqqa. Iżda l-boroż ma hemmx għalfejn jitqiegħdu qabel ma l-frott ikun laħaq id-daqs tiegħu u jkun wasal biex isir.

It-tisqija tas-siġar tal-frott għandha tinbeda minnufih jekk għad ma nbdietx u titkompla kull ġimagħtejn sal-20 ta' Awissu. Wara dan ix-xahar m'hemmx għalfejn is-siġar tal-frott (barra mil-lanġas u tuffieħ) jissaqqew iżjed. Malli l-ġennien jara l-weraq jinbaram, is-siġar għandhom minnufih jissaqqew għax inklele ħafna mill-frott jinbeżaq mis-siġra. Il-lanġas u tuffieħ għandek tiżbogħlhom iz-zokk il-kbir u z-zkuk l-oħra sabiex ma jimtessux mis-susa.

IL-ĠBIR U L-ĦAŻNA TAL-PATATA

(C. Zammit-Marmarà, M.B.E.)

Il-patata li ma tkunx mimsusa bil-mard għandha tinġabar malli tilħaq. Dan ikun iżjed meħtieġ fi staġun li fih tkun ħakmet il-marda tal-ġlata jew tkun għadha taħkem, għaliex jekk inti tħalli l-patata mhix maqlugħa hi dejjem fil-periklu li b'xi mod iddaħħal il-marda li tkun imbagħad tista' taħdem fuq il-patata waqt li tkun maħżuna. Wieħed għandu iżda joqgħod attent li jekk il-patata tkun imtesset bil-mard, aħjar ma tinqalax malajr, u qabel xejn tinqala', għandha l-ewwel tinġabar il-faxxina kollha tagħha u tiġi maħruqa.

Meta l-prodott, wara li jinqala' ma jiġix mimli għassafar, jew ma jinbiegħx malajr, naturalment ikun jinħtieġ li jiġi maħżun. Fil-ħażna tal-patata tinħtieġ attenzjoni kbira. L-ewwelnett hemm bżonn li l-patata tkun xotta sewwa u mfarfra mill-ħamrija jew trab. Il-post fejn tinrafa' jrid ikun kondizzjonat tajjeb. L-umdità tgħin ħafna t-tħassir, u t-trab li jkun imwaħħal ma' l-għaqiedi jfixkel il-ventilazzjoni. Patata li tkun mimsusa bil-mard m'għandha qatt titħalla jew tintrafa' ma' l-oħra, il-għaliex din tisħon iżjed u magħha ssaħħan il-gozz kollu u sservi biex ixxerred il-mard fuq il-patata b'saħħitha wkoll.

Il-bidwi kulltant jerfa' l-patata għax il-prezz li tkun iġġib fi żmien li tinqala' ma jkunx ifendi. Meta jsir dan jinħtieġ il-bidwi jġib quddiem għajnejh li fil-ħażna l-patata titlef mill-piż u dan m'għandu jintesa qatt. Ma rridx hawnhekk, u b'dan il-kliem infisser illi l-bidwi għandu jbigħ bl-addoċċ, le. Il-bidwi mhux ħaġ'oħra ħlief neguzjant, u bidwi tajjeb jinħtieġ ikun neguzjant tajjeb u mhux iħalli min iqarraq bih. Iżda mill-banda l-oħra hu għall-ġid u l-interess tiegħu li jkun jaf illi taħt l-aktar kondizzjonijiet tajba l-patata maħżuna titlef mill-piż bejn 2 u 4 fil-mija fl-ewwel xahar u bejn tnejn u ħamsa fil-mija fi tliet xhur. Dan jiġri f'patata li ma tkun mimsusa bl-ebda mard. Patata mimsusa titlef wisq iżjed. Patata li tkun maqlugħa bikri, jiġifieri li tkun maqlugħa qabel tilħaq titlef bil-bosta iżjed milli għedna sa mill-ewwel xahar.

Fil-ħażna tal-patata qatt tħalli faxxina magħha. Fejn tinħażen il-patata jinħtieġ li jkun post imrewwaħ sewwa, u miżmum frisk. F'temp sħun, dan il-post għandu jingħalaq sewwa bin-nhar u jinfetaħ mal-lejl.

REVIŻJONI TA' INDIRIZZI TA' DAWK LI JIRĊIEVU "IL-BIDWI"

Billi sejra ssir lista ġdida ta' l-imseħbin f'"Il-Bidwi", dawk kollha li jixtiequ jirċievu jew ikomplu jirċievu "Il-Bidwi", huma mitlubin li jibgħatu nota bl-isem u l-kunjom u l-indirizz tad-dar tagħhom lill-Editur ta' "Il-Bidwi", Uffiċċju tal-Biedja (Information Room), Għammieri, Marsa.

Il-bdiewa jistgħu javżaw lill-Kumitati Distrettwali tagħhom li mbagħad jieħdu ħsieb iniżżlulhom isimhom u l-indirizz tagħhom u jibagħtuhom lill-Editur ta' "Il-Bidwi."

IL-ĠBIR TAŻ-ŻERRIEGĦA TAL-FJURI

(A. Muscat)

Wara li tkellimt fuq il-koltivazzjoni tal-pjanti annwali għaż-żerriegħa, hu xieraq li ngħid kelmtejn fuq il-ġbir taż-żerriegħa tagħhom, għaliex din l-aktar li tolqot l-industrja l-ġdida taż-żerriegħa.

Meta l-fjuri ta' dawn ix-xorta ta' pjanti jibdew jinxfu sewwa, il-bidwi għandu, mingħajr telf ta' żmien, jaqtagħhom u jpoġġihom f'tilar tal-landa li għandu jitpoġġa ma' tul il-ġurnata fix-xemx biex il-fjuri jkomplu jinxfu u ż-żerriegħa tinfired u titfarfar minnhom. Din il-biċċa xogħol ma tolqotx lill-fjuri kollha, imma lil dawk ix-xorta ta' pjanti li jdumu jifthu fjur wara l-ieħor bħall-"Pensjeri", il-"Calendula" (Suffejra), il-"Bellis" (Bebuna) u ħafna oħrajn.

Hemm pjanti oħra li l-fjuri tagħhom jifthu f'daqqa waħda fuq l-istess pjanta bħal-"Linum", "Clarkia", "Gybsophila", "Larkspur" (Pedidalwet), u għalhekk il-ġbir taż-żerriegħa tagħhom tista' ssir billi naqilgħu jew nismiċċaw ix-xtieli kollha malli l-fjuri jinxfu sewwa u nimlewhom fi xkejjer b'saħħithom u mingħajr toqob u mbagħad nifirxuhom fuq xi gverta jew inċirata kbira u nħalluhom għax-xemx biex bħal fil-kas ta' fuq iż-żerriegħa titfarfar mix-xtieli.

Fil-ġbir taż-żerriegħa l-bidwi għandu joqgħod attent ferm li ma jiġborx din iż-żerriegħa meta tkun għadha ħadra, u daqshekk ieħor ma jagħtix ċans li din tinxef iżżejjed u titfarfar fil-ħamrija, għaliex ikun sar xogħol kollu għalxejn.

Wara li nħallu ż-żerriegħa fix-xemx biżżejjed, ikun hemm bżonn li nnaddfuha sewwa mill-ħuxlief u dan isir billi ngħarbluha ħafna b'għeriebel fini u li jkunu adattati għal dan ix-xogħol. Biex niffrankaw ħafna xogħol hu tajjeb li qabel ngħarbluha nfarrku b'biċċa zokk il-ħuxlief li jkun għax-xemx, għaliex b'hekk inkunu ġbarna iż-żerriegħa kollha. Iktar ma l-bidwi jiġbor żerriegħa iktar jagħmel flus.

Il-bidwi jew min jieħu ħsieb il-ġbir għandu joqgħod attent li ma jħallix żerriegħa ta' xorta ta' pjanta titħallat ma' żerriegħa ta' xort'oħra ta' pjanta. Għalhekk meta jxemmixha għandu joqgħod attent li jbiegħed iż-żerriegħa ta' xorta ta' pjanta minn oħra. Din il-biċċa xogħol hi ta' ħtieġa mill-akbar. Wara li nkunu naddafnieha bir-reqqa hemm bżonn li nżommuha fi xkejjer jew boroż taċ-ċarruta magħmula għaltapposta u mhux fil-boroż tal-karta, għaliex iż-żerriegħa tiġrilha ħsara kbira. Il-bidwi għandu jżomm iż-żerriegħa f'post fejn ma hemmx umdità.

Tifel bil-għaqal hu biżżejjed biex jagħmel dan ix-xogħol li fissirt fil-qosor, għaliex mhux ta' tbatija.

KELMTEJN OHRA DWAR IT-TABIB ĠANNI BORG

(C. Penza)

FIL-HARGA ta' "Il-Bidwi" tal-15 ta' dan ix-xahar, l-Editur tal-Propaganda għamel bijografija sabiħa dwar il-qatt minsi Professur Ġanni Borg. Il-lum nixtieq li nżid xi ħaġa oħra li nsejt insemmi fil-bijografija li kont ktibt f'"Il-Berqa" ta' l-Erbgħa, id-9 ta' Mejju. In-nota li sa nżid hija ta' importanza kbira għax fiha naraw kemm il-Professur Borg kien stmat, saħansitra mill-għorrief ta' barra minn Malta għax-xogħol li ħadem fil-Flora Maltija.

Fost il-kampjuni ta' ħxejjex ġodda li ġabar, il-Professur Borg kellu kollezzjoni ta' Fungi (Mess) li kien ġabar flimkien mal-ħabib tiegħu u tiegħi tal-qalb, il-mibki Konti Alfredu Caruana Gatto. Fuqha huma kellhom korrispondenza kontinwa mal-għaref botaniku, il-Prof. P. A. Saccardo, li dak iż-żmien kien Professur tal-Botanika fl-Università ta' Firenze u l-aqwa awtorità fuq din il-materja. Dan, ma' laqgħa oħra ta' nies kbar, iddeċieda li għax-xogħol u għerf tal-Professur Borg isemmi ħames speċi ta' Fungi b'tifkira u ġieh tiegħu. Dawn l-ispeċi huma dawn li sa nsemmu:—

FUNGI TELEOMYCETAE

Ord. Hymenialis.

Fam. Pyreniales.

1. Philascospora Borgiana. Sacc.
2. Didymposphaeria Borgii. C.G
3. Venturia Borgiana. Sacc.

Ord. Deuteromycetae

Fam. Sphaeropsidales

4. Plenodomus Borgianus. Sacc.

Fam. Melanconiales

5. Gloesporium Borgianum. Sacc.

Issa barra minn dawn l-ispeċi li ġew imsemmijin b'tifkira u ġieh tal Prof. G. Borg, insibu wkoll illi l-Prof. Borg iddeskriva xi varjetajiet ta' pjanti li jikbru selvaġġi fil-Gżejjer tagħna li huma dawn li ġejjin:—

Fam. Fumariaccae

1. Fumaria capredata L. var. speciosa Borg.

Fam. Compositae.

2. Cynara Cardunculus L. forma sativa Borg.
3. Cynara Cardunculus L. forma costata Borg.
4. Calendula officinalis L. forma discolor Borg.
5. Calendula arvensis L. var. arvicola Borg.
6. Melitella pusilla Somm. var. laciniata Borg.

Fam. Acanthaceae.

7. Acanthus mollis L. var. albiflorus Borg.

Fam. Scrophulariaceae

8. Scrophularia peregrina L. var. albiflora Borg.
9. Antirrhinum majus L. form. elongata Borg.

Fam. Labiatae.

10. Mentha rotundifolia L. var. villosa Borg.

Fam. Rutaceae.

11. Citrus aurantium L. var. communis Borg.

Fam. Ramunculaceae.

12. Adonis annuus L. var. tripetalus Borg.

Fam. Malvaceae.

13. Lavatera arborea L. var. crispa Borg.

Fam. Lauraceae.

14. Laurus nobilis L. var. angustifolia Borg.

Fam. Orchidaceae.

15. Orchis pyramidalis L. var. Sommeriana Borg.

Fost il-pjanti koltivati nsemmu waħda mill-familja tal-Cactaceae, li hi varjetà ġdida: "Opuntia Verschaeffeltii Weber. var. floribunda Borg".

Il-Professur Ġanni Borg għal żmien twil kien membru korrispondent tas-"Società Botanica Italiana". Fil-Bullettin tagħha hemm bosta artikoli tiegħu dwar il-Botanika u u l-Flora tagħna.

IL-WARD LI MINNU N-NAHAL JAGHMEL L-IKBAR ĠABRA TA' GHASEL U DAKRA

(C. Sant)

Il-Busieq

Nibdew mill-bidunett. Jekk tagħmel ix-xita bikri, in-naħal jibda biex iġib mill-Busieq. Minn dan jista' jġib għasel u dakra, iżda l-iktar li jiġbor dakra. Din ix-xitla titla' malli tħoss it-tira; jiġifieri hekk kif l-art tixxarrab din titla' wara ħames jew sitt ijiem u l-ewwel ma jisponta l-blanzun qabel il-weraq. In-naħal jibda jaħdem minnha wara tmint ijiem li tinbet. Il-ward tagħha hu daqs il-ward tal-gazzija. Ma hux sħiħ, iżda ward irqiq magħżul minn xulxin għad li hu f'warda waħda f'kull għasluġ. In-naħal iħobbu wisq u jfittxu ferm. Jibda jaħdem malli tisħon ix-xemx u jirsisti għalih bil-ħerqa. Malli tibda tara xi waħda dieħla bid-dakra tiegħu li tista' tgħid minn lewnu — sewda blù — trid tħarislu bir-reqqa biex tagħraf jekk hux ġej bix-xogħol ma saqajh. U jekk il-lum rajt waħda, għada tara l-mijiet u pitgħada tara l-eluf. Hi kif inhi, hi ta' għajnuna kbira għan-naħal, l-aktar billi f'dak iż-żmien qajla jsib x'iġib! Din ix-xitla tinbet bi ftit xita, billi hi basla rqiqa li ssibha f'dawk l-imniedaq żgħar, fix-xaqliba ta' l-għoljiet fuq il-widien. U billi qiegħda fil-ħofor ta' dan it-tixbit l-ilma li jiċċarċar minn fuq il-blat imżerżaq ixabba' dik il-ftit ta' ħamrija u b'hekk iġagħal lill-basla tarmi f'qasir żmien. Barra minn, f'dan it-tixbit, il-Busieq iħobb jitrawwem sħiħ max-xtajtiet tal-baħar. Iżda billi f'xi bnadi hemm ħafna ħamrija, irid iżjed ilma biex jinbet, u b'hekk jaqdi ta' ġid lin-naħal għax ma jispiċċalux kollu f'daqqa b'mod li jagħtih żmien li jilħaq jibda l-ġarġir.

Il-Ġarġir

Dan hu ta' l-akbar fejda għan-naħal, għaliex barra milli fih polline (dakra) bil-ħodon, u għasel għad-doċċ, jinbet bil-kwantità u mqassam ma' kullimkien li jilħqu n-naħal ta' kulħadd, ikun fejn ikun. Id-dakra tiegħu — ħobż l-irġejjen — hi hekk qawwija, li dlonk tqawwi lir-reġina, b'mod li biha malajr tkattar fil-bajd u tibda tbid mhux biss id-doppju, it-triplu jew iżjed. In-naħal jibni xehed ġodda. Xi ġmiel ta' xehed! U jqassas il-qodma fejn jidhirlu li huma waslu biex jitmermru u jraqqagħhom b'sengħa kbira. Bil-ġarġir iżid hekk fin-nies li f'xahar ġie li mela l-qolla jew il-kaxxa.

Il-ġarġir hu ta' fejda kbira għan-naħal, mhux biss għax bis-saħħa tiegħu jżid għadd kbir, iżda jqawwi wkoll lix-xehed, billi l-ġarġir fih qawwa kbira għax minnu nnifsu hu disinfettant li jirreżisti għall-ħrier — susa — għax fih il-*mustarda* li hija sustanza qawwija kontra *s-susa*.

Barra minn dan, il-ġarġir hu għomru twil aktar minn kull ward ieħor billi jinbet bikri ma' l-ewwel xita u jibqa' jidher u jkarkar, tista' tgħid, sa żmien is-silla, b'mod li fuqu nistgħu nagħmlu dan il-qawl:—

Meta hi sena tal-ġarġir
Frieħ ta' naħal tara jtir!

L-għasel li jittieħed mill-ġarġir ma tantx hu ħaġa. Nistgħu ngħidu li l-agħar għasel tal-ġarġir; ma fih ebda benna.

Iż-Żahar tal-Harrub

Dan jilħaq ukoll wara l-ewwel xita. Meta hu b'saħħtu u tagħmel ta' sikwit xi bexxa xita, imqar kull ħmistax-il ġurnata, dan jitgħassel tant li jkun iqattar minn ġo fih il-għasel. In-naħal iġorr minnu għasel bil-kotra li jimla' l-fieragħ li jkollu fi żmien qasir. Barra minn dan, minnu iġorr dakra bil-ħdan. Jiġifieri minn dan iż-żahar jieħdu kulma jinħtieġlu b'mod li jqawwih għall-aħħar.

Meta għandu minn dawn li semmejna in-naħal iżid fin-nies (la tinsewx b'nies irridu nfissru naħal) fil-bini tax-xehed u f'ħobż ir-rġejjen, li xi drabi meta jkun id-difa — temp tajjeb bix-xemx — jibda jrewwaħ bħal fir-rebbiegħa. Hawn stenna li f'din is-sena n-naħal iagħti frieħ b'għadd kbir u li dawn ikunu b'saħħithom. In-numru ta' dan in-naħal ikun hekk kbir li kull wieħed ewlieni jimla' mill-ewwel sena u ġie li forogħ sa mill-ewwel sena, jiġifieri l-fern li tgħammar f'Marzu jista' jofrogħ f'Mejju ta' l-istess sena.

(*Jissokta fil-faċċata 4*)

TORBIJA TAL-FNIEK

(Henry J. Mifsud, F.Z.S., M.B.R.C.)

Fl-aħħar ħarġa ta' "Il-Bidwi", tkellimna fuq il-korriment tal-fenka, u għedna wkoll kif jiġi ikkaġunat u kif nevitawh.

Barra dan il-korriment, kull min irabbi l-fniek għandu jiltaqa' ma' ħafna difetti; l-aktar komuni huma dawk ta' meta l-fenka tiġi biex tferragħ u li ħafna nies jaqtgħu qalbhom minnhom, il-għaliex ma jkunux jafu x'għandhom jagħmlu biex ma jissuċċidux, jew meta jissuċċiedu kif jirrimedjawhom. Għalhekk hawn sejrin nagħtu xi tagħrif dwar id-difetti li jistgħu jinqalgħu waqt it-tferrigħ u l-kaġunijiet tagħhom.

Il-fenka tkun *imgħammra, dan nafuh fiż-żgur, imma meta tferragħ, fniek ma nsibux!

(a) Il-ġarr tat-tiben u tqattigħ tas-suf minn ġisimha biex tagħmel il-bejta tagħha; dan lill-fenka jqabbadha għatx kbir, għalhekk jekk hi ma jkollhiex ħaxix biżżejjed x'tiekol u ilma x'tixrob, din aktarx li ddur għaż-żrameġ, u tikolhom biex ma' tmutx bil-għatx.

Din hija r-raġuni prinċipali li l-fenka tiekol iż-żrameġ; mhux tort tagħha, imma tort ta' sidha.

(b) Minn xi daqqiet, il-fenka ma jkollhiex ħalib biex tredda' ż-żrameġ u għalhekk tiekolhom qabel ma jmutu.

Dan il-kas huwa aktarx rari.

(c) Jekk il-bejta ma tkunx qiegħda f'post fejn l-egħdewwa tal-fniek, (klieb, qtates, grieden, firien, ballottri, ecc.), ma jkunux jistgħu jidħlu, hemm m'għandniex xi ngħidu, iż-żrameġ żgur li ma nsibuhomx għax jiġu mikulin mill-egħdewwa li semmejna.

(d) Il-fenka kulltant tbati ħafna meta tiġi biex tferragħ, u din tiekol iż-żrameġ imħabba l-istess tbatija.

Dan il-kas huwa wkoll rari.

Minn hekk naraw, imħela, li l-fenka qatt ma tiekol iż-żrameġ tagħha għalxejn b'xejn. Ir-raġuni tkun waħda minn dawk li tajna hawn fuq u xejn iżjed. Jekk wieħed jieħu ftit tal-kura u jagħmel daqsxejn waħda attenzjoni, żrameġ m'għandu jitlef qatt.

IL-MILI TAL-PRODOTTI TAR-RABA'

Qiegħed isir ħafna tgorgir u wkoll tlewwim dwar l-irbit u mili tal-prodotti. Nirrikkmandalkom bil-ħrara kollha li intom tkomplu tiġu 'l quddiem fis-swieq u li tibagħtu kollox kif inhu xieraq biex ħadd ma jkun jista' jipprofitta ruħu. Il-mili ħażin qed isir minn għadd wisq żgħir ta' bdiewa, imma mħabba fihom qiegħed jiġri ħafna diskors li għalkemm fieragħ, ħadd ma jieħu pjaċir jisimgħu.

Biex insemmu ħaġa waħda ta' rbit jew mili ħażin, nieħdu l-ħass bħala eżempju: X'uħud qed jibagħtuh nofsu biz-zokk maqtugħ u nofsu le. Il-ħass għandu jinbagħat kollu biz-zokk maqtugħ. Meta wieħed iballi z-zoqq, barra mill-kwistjonijiet tas-suq, idejjaq ħafna lil min irid jieklu għax il-mara tad-dar trid ħafna taħbit biex jirnexxilha taħsel il-ħamrija li tidħol fil-qalba tal-ħassa, u mħabba f'hekk meta jarawh maħmuġ ħafna ma jixtruhx.

Meta nirrikkmandalkom ftit tal-għaqal iżjed fil-mili u nkunu rġiel biex ma jattakkana ħadd.

IL-PITKALIJA TA' ĦAŻ-ŻABBAR

Il-bdiewa li soltu jmorru jħottu fil-pitkalija ta' Ħaż-Żabbar, kif ukoll dawk kollha li jgħaddu minn ħdejn din il-pitkalija raw kemm, f'dawn l-aħħar ġimgħat, il-biegħa naqset ħafna u infatti ċkienet tant li nqata' li min-nhar it-Tnejn, il-25 ta' Ġunju, din il-pitkalija kellha tingħalaq **għal ftit żmien,** sakemm jiġi l-istaġun li terġa' tikber din il-biegħa f'Ħaż-Żabbar u d-distretti ta' madwaru, meta mbagħad il-pitkalija terġa' tinfetaħ.

Dan il-pass sar fl-interess ta' kulħadd, għaliex imħabba l-kwantità żgħira ta' biegħa li jkun hemm, vendituri ma jitilgħux u l-biegħa tisfratta: fl-istess ħin in-nies li hemm mitlufa f'dik il-pitkalija jistgħu jgħinu f'pitkaliji oħra fejn il-biegħa hi wisq iżjed abbundanti.

Nerġgħu ngħidu li dan il-pass sejjer isir għal ftit żmien sakemm il-biegħa ta' Ħaż-Żabbar u d-distretti ta' madwaru tikber, meta l-pitkalija terġa' tinfetaħ mill-ġdid.

KAMRA TA' L-INFORMAZZJONIJIET

Fid-Dipartiment tal-Biedja infetħet Kamra ta' l-Informazzjonijiet li fiha jinsabu ġurnali, libretti, (pamphlets), perjodiċi, rivisti, bullettini uffiċjali, rapporti mid-Dipartimenti tal-Biedja ta' ħafna pajjiżi, kotba fuq kull tagħlim li għandu x'jaqsam mal-biedja, tjur, annimali, siġar u ħxejjex u tagħrif ieħor meħtieġ għall-bdiewa, ġennieba u dilettanti.

Min irid jikseb xi pubblikazzjoni jew ikun jinħtieġ xi tagħrif għandu jasal sa dan l-uffiċċju li fih isib uffiċjali lesti biex jaqduh f'dak li jkollu bżonn.

Dawk li jkollhom xi diffikultajiet u ma jistgħux jaslu sa l-uffiċċju jistgħu jibagħtu jitolbu l-informazzjonijiet li għandhom bżonn bil-miktub u jkollhom tweġiba, bil-parir jew informazzjoni li huma jixtiequ.

AĦBARIJIET TAL-BIEDJA MINN PAJJIŻI OĦRA

(C. Zammit-Marmarà, M.B.E.)

Fl-Istati Uniti ta' l-Amerika s-siġar tal-frott sofrew ħsara stmata £250,000 imħabba tempesta tas silġ li għamlet barra minn żmienha mix-xtajta ta' l-Atlantiku sal-Mississippi. It-tuffieħ u l-ħawħ f'bosta bnadi ntilef għalkollox.

* * *

L-Ingilterra din is-sena ordnat 500 tunnillata għasel min New Zealand. Imħabba n-nuqqas ta' vapuri, l-ebda għasel ma nbagħat għall-Ingilterra minn New Zealand fi żmien il-gwerra.

* * *

L-Aġent Prim Ministru, James Ilsley, qal, ix-xahar li għadda, illi l-Kanada tkun tista' tibgħat f'pajjiżi oħra £125,000,000 ta' laħam fil-landi (laħam ippreservat) fi żmien 14-il xahar.

* * *

Ir-Rapport tad-Dipartiment tal-Biedja ta' Bermuda ta' l-1944, igħid illi l-annimali ta' l-ifrat li hemm fil-pajjiż huma 1,543, li minnhom 61 huma gniedes u l-kumplament baqar tal-ħalib. "Dawn il-gniedes" igħid ir-rapport, "huma ta' kwalità mhix mill-aħjar, u l-industrja tal-ħalib titlob illi dawn l-annimali jkunu ta' razza itjeb."

* * *

Fost il-kandidati għall-elezzjoni għall-President ta' l-Irlanda, kien hemm żewġ bdiewa, wieħed huwa t-Tabib R.P. McCartan li għandu ħafna raba' fil-Kontea ta' Wicklow, fejn għandu ħafna annimali ta' l-aħjar razez u l-General Sean MacEoin, li għandu r-raba' f'Ballinalee, Kontea ta' Longford.

IL-WARD LI MINNU N-NAĦAL JAGĦMEL L-IKBAR ĠABRA TA' GĦASEL U DAKRA

(Jissokta mill-faċċata 3)

Il-Ħaxixa Ingliża

Din il-pjanta fiha wkoll mnejn in-naħal iġib il-ħtieġa tiegħu. Billi din hija mxerrda ma' kullimkien in-naħal kollu bu fejn hu jilħaq minnha li jimla' l-matmura b'kull risq. Għalhekk in-naħal ikun diġà qawwi biżżejjed sakemm tilħaqlu s-silla u b'hekk jagħti frieħ bikrin u b'saħħithom.

Dawn li semmejtilkom s'issa huma l-iktar fost il-ward ta' fejda għan-naħal.

Għamliet ta' Ward ieħor li minnu jieħu n-Naħal

Barra mill-ward li semmejna, hemm ħafna oħrajn li n-naħal ftit jew wisq jieħu minnu.

Ful. Mill-ward tal-ful iġorr mhux ħażin. *Suffejra.* Minn din jieħu dakra bi sħiħ. Għasel bir-reqqa. Id-dakra hi ta' qawwa mhux ħażin u tgħinu biex jibni. *Hubbejża.* Ftit jieħu minnha. *Piżelli, xnien, nifel, tfief* ta' tliet xorta, Tfief regulari, Tfief selvaġġ li jiftaħ il-ward mal-Busieq. *Tfief tal-Granġ;* minnu n-naħal jieħu ftit għasel iżda dakra (polline) mhux ħażin. Id-dakra hi ta' lown safrani mitfi. *Nittiena* ta' żewġ kwalitajiet. *Nittiena Ħamra.* Minn din in-naħal iġorr qatigħ dakra, iżda qajla għasel. Ta' togħma li ma fiha ebda wixx. F'kelma waħda ma jiswiex. *Nittiena bajda.* Jieħu minnha meta ngħidu aħna, ma jsibx xi jġib minn hag'oħra. Dakra iġorr xi ftit ukoll. L-għasel tagħha ftit jiswa iktar mill-ilma.